

Katja Hilska-Keinänen ja Henri Pitkänen

JULKAISUSARJOJEN ARVIOINTI TOI UUTTA TIETOA JULKAISUJEN KÄYTÖSTÄ

Tutkimuslaitosten omat julkaisusarjat ovat keskeisiä tiedonvälittämisen kanavia ja samalla laitoksissa tehtävän työn vakaita todistajia. Julkaisusarjojen käyttäjäyleisöt ovat usein hyvin tunnistettuja, mutta vähemmälle selvitykselle on jäänyt se, miten nämä kohderyhmät käyttävät kyseisiä tietolähteitä ja minkälaisia toiveita heillä on niitä kohtaan. Suomen ympäristökeskus Sykessä toteutettu julkaisusarjojen arviointi pyrki tuomaan ymmärrystä tähän kysymykseen.

Suomen ympäristökeskuksessa toteutettiin julkaisusarjojen arviointi vuoden 2022 aikana. Arvioinnin tarkoituksena oli selvittää organisaation kolmen julkaisusarjan käyttöä, tarvetta ja tulevaisuutta. Julkaisusarjoja tarkasteltiin sekä määrällisesti että laadullisesti, minkä yhteydessä toteutettiin laaja haastattelukierros Syken sidosryhmien keskuudessa.

Illuusio siitä, että tutkimus-

organisaation huolella laadittuja, upeasti kuvitettuja ja taitettuja raportteja luettaisiin yhtä suurella paneutumisella kuin niiden laatijat ovat tekstejä tuottaneet, varisi ajatuksista nopeasti, kun pääsimme tutustumaan raporttien lukijakunnan tiedonkäytön maailmaan. Käytännössä kukaan kohderyhmien edustajista ei lue raportteja kannesta kanteen.

Laaja käyttäjäkunta

Sykessä on ollut kolme omaa julkaisusarjaa: *Suomen ympäristökeskuksen raportteja*, *Syken julkaisuja* ja *Syke Policy Brief - Näkökulmia ympäristöpolitiikkaan*.

Syken julkaisusarjojen keskeisiä käyttäjiä ovat ministeriöissä ja muissa valtion ja kuntien organisaatioissa toimivat asiantuntijat, jotka laativat niiden pohjalta mm. toimenpideohjelmia. Julkaisut liittyvät usein myös rahoittajille toteutettuihin hankkeisiin, jolloin raport-

Syken julkaisusarjoja voi lukea myös painettuna.
Kuva: Kai Widell / Syke.

ti toimii hankkeen loppuraporttina.

Muita tiedonkäyttäjiä ovat mm. media, vihreän sektorin konsulttiyritykset sekä yhdistykset ja etujärjestöt. Konsulttiyritysten kohdalla korostuu myös julkaisuihin liittyvän datan, kuten taulukoiden ja laskelmien, käyttö. Esimerkiksi kirjastojen hiilijalanjäljen laskennassa on hyödynnetty Syken tuottamaa hiilijalanjälkilaskuria.

Tiedonkäyttäjät ovat kiireisiä ja heillä on useamman aihepiirin asioita jatkuvasti työpöydällään. Asioihin ei voida uppoutua, vaan tietoa tarvitaan mahdollisimman käytettävässä muodossa.

”Valitettavasti aika on niin rajallista, että aina ei ehdi niitä koko raportteja lukemaan.”

Täsmätietoa tiedonjanoon

Julkaisuista haetaan täsmätietoa ja niitä käytetään myös identifioimaan asian tuntijoita, jotka voisivat kertoa lisää aihepiiristä tai tulla paikan päälle esittelemään aihetta esimerkiksi maanomistajille suunnattuihin tilaisuuksiin. Julkaisuista haetaan avainkohtia Ctrl+F-toiminnoilla ja tietoja copy-pastetaan omiin teksteihin.

Näin uskalletaan tehdä, koska – tiedonkäyttäjien mukaan – tietoon voidaan luottaa, sen tiedetään pohjautuvan huolelliseen tutkimus- ja selvitystyöhön ja sen alkulähteille voidaan palata. Julkaisujen käyttäjät luottavat siihen, että Syken raportit pohjautuvat tutkittuun tietoon ja varmistettuihin tuloksiin.

Mitä paremmin julkaisun ydinajatuksat ja tutkimuksen tuloksena saadut toimenpidesuosituksat saadaan esitettyä tiedon tarvitsijalle, sitä tyytyväisempi tiedonjanoinen ja kiireinen tiedonkäyttäjä on:

”Olisi vaikea kuvitella työtä ilman Syken raportteja.”

Kohtaavatko tietotuotteet ja tiedonkäyttötavat?

Tarkastelumme kohteena oli Suomen ympäristökeskuksen Syken julkaisusarjat, jotka laitettiin suurennuslasin alle kehittämisen ja karsintaehdotusten saamiseksi. Kierueemme tiedonkäyttäjien ja vertaisorganisaatioiden keskuudessa kattoi Syken sidosryhmiä, kuten ministeriöiden henkilöstöä, median edustajia ja benchmarkkaus-mielessä valtion tutkimuslaitoksia.

Haastateltavien rekrytointi oli vaivatonta ja heitä saatiin mukaan 60. Tiedonkäyttäjät ovat kiinnostuneita kertomaan tiedonkäyttötavoistaan ja vaikuttamaan siihen, miten tietotuotteiden tiedonvälityskykyä voitaisiin parantaa. Tiedontuottajat (THL, VTT ja VN TEAS) olivat samoin avoimia kertomaan omista julkaisukäytännöistään ja niihin liittyvistä valinnoista.

Haastatteluissa mielenkiintoisinta olikin tiedonkäyttäjien tiedonkäyttötapoihin tutustuminen ja keskusteluyhteyden saaminen organisaation julkaisujen käyttäjäryhmiin. Kirjasto- ja tietopalveluiden toiminnan yhdeksi tavoitteeksi mainitaan usein

emo-organisaation julkaisujen löydetävyyden ja näkyvyyden varmistaminen. Tällöin käyttäjien tiedonkäytön tunteminen on välttämätöntä, jotta ymmärretään, millaisia tiedonpalasia etsijät haluavat löytää.

Tiedonkäyttäjät haluavat luoda ymmärrystä ja saada käsiinsä täsmätiedon ja parhaat asiantuntijat, nopeasti. Suomenkieliset, tutkittua tietoa kokoavat ja käsitteellistävät julkaisut koetaan arvokkaiksi:

”Tieteelliset artikkelit eivät ole yhtä tärkeä tiedonlähde, kuin Syken julkaisut.”

”Virkamiehet eivät ymmärrä kaikkea lukemaansa ja kuulemaansa. Tarvitaan substanssin selvittäjä kertomaan, mitä nämä luvut tarkoittavat. Miksi tämä on 5 eikä 3? Onko 5 paljon? Onko 8 jo liikaa?”

”Julkaisut ovat käteviä uusien käsitteiden tutuksi tuomisessa.”

”Henkilökohtaiset suhteet sykeläisiin auttavat.”

Ydinviestit ja ymmärrystä tukevat materiaalit esiin

Selvityksen keskeisiä tuloksia olivat mm. raporteissa käyttöönotettu ”tämän raportin ydinviestit” -osio. Lisäksi yksi julkaisusarjoista päätettiin lopettaa sen vähäisen tarpeen vuoksi. Aloimme myös pohtia, miten saadaan sisältö esiin julkaisuista ja käyttäjille helposti omaksuttavassa muodossa. Kiinnostuksemme heräsi tekstuaalisten tuotteiden kognitiivisen saavutettavuuden edistämistä kohtaan. Ymmärsimme, että

julkaisujen rikastaminen ja tarjolle asettaminen on tärkeää. Lisämateriaalien liittäminen ja linkkaaminen julkaisun yhteyteen koettiin tehokkaaksi tavaksi mahdollistaa tiedon jatkokäyttö.

Maailman muutos heijastuu siihen, miten materiaalia voidaan ja halutaan hyödyntää. Kaiken ei tarvitse enää olla pelkässä tekstimuodossa – visuaalisuus, powerpointit, jopa videotiivistelmät tutkimuksesta olivat innokkaimpien visionäärien toiveissa. Jatkossa Syken julkaisuarkistoon ollaan tallentamassa myös mm. podcasteja ja muita perinteisistä paperijulkaisuista poikkeavaa materiaalia.

Useissa julkaisuarkistoissa ja tiedonhakupöytäjärjestelmissä on käytössä suositusalgoritmi, joka palvelee nykytiedonkäyttäjän tiedonkäytön tapoja – kuten Netflix tai Amazon. Tällaisia ei ole vielä toteutettu valtionhallinnon julkaisuarkistoihin. Lisäksi tekoälyn hyödyntäminen julkaisujen analysoinnissa ja synteeseissä on mielenkiintoinen kehittämissuunta, johon aiomme tulevaisuudessa tutustua.

Opimme myös, että koko tutkimus- tai selvityshanke, ei pelkkä lopputuotteena oleva julkaisu, on mielenkiintoinen viestintä- ja vuorovaikutusprosessina.

Tutkimustiedon rooli tiedonkäyttäjien tietoympäristössä

Kiinnostavaa julkaisusarjojen arvioitiin liittyvässä tarkastelussa olikin erityisesti se, miten nopeasti keskustelu siirtyi – haastattelurungosta huolimatta

Julkaisemisen tuki Sykessä

- Sykessä julkaisuutoimintaa ohjaa toimitusneuvosto ja teemoittain nimetyt erikoistoimittajat tukevat julkaisusarjojen kirjoittajia. Julkaisut taittaa visuaalinen suunnittelija ja ne tallennetaan pitkäaikaissäilytykseen Helda-julkaisuarkistoon.
- Uusista julkaisuista tiedotetaan sähköpostitiedotteilla ja viestinnän organisoimalla some-viestinnällä.
- Helda-julkaisuarkistosta julkaisujen metatiedot siirtyvät Finna-portaaliin, johon on tuotettu myös tutkimukseen perustuvan tiedon nostoja eri teemoista.
- Syken julkaisusarjat ovat löydettävissä myös tiedejatutkimus.fi-portaalista. Syken julkaisusarjoista vain Policy Briefejä painetaan ja jaelaan merkittävässä määrin.
- Syken raportteja julkaistaan vuosittain noin 50 ja Policy Brief -julkaisuja 1–3, joista tuotetaan myös kieliversiot ruotsiksi ja englanniksi.
- Syken vuosittain tuottamien julkaisujen kokonaismäärä on noin 700 erityyppistä julkaisua tieteellisissä ja ammatillisissa julkaisukanavissa.

– nimenomaan tiedonkäyttötapoihin, ei niinkään yksittäisiin tietotuotteisiin, kuten Syken julkaisusarjoihin.

Mielenkiintoisina jatkotoimenpiteinä voitaisiin esimerkiksi hahmotella tiedonkäyttäjien koko tiedonkäytön ympäristö, joka sisältää kaikki ammatillisessa kontekstissa käytettävät tiedonlähteet sosiaalisen median kanavista

määrämuotoisiin raportteihin ja tilastoihin, asiantuntijatapaamisiin ja satunnaisiin kohtaamisiin. Tällaisella tiedonkäytön kokonaisuuden kuvauksella saataisiin analysoitua eri toimijoiden merkitys tiedonkäytössä, havaittua kipukohtia ja edistettyä tutkimukseen pohjautuvan tiedon käyttöä työkontekstissa.

Kirjallisuutta:

LYYTIMÄKI, J. (2020). Löytääkö tieto käyttäjänsä? Tutkimuslaitoksen julkaisemat raportit tiedeviestinnän välineenä. *Informaatiotutkimus*, 39(2–3), 22–33.
<https://doi.org/10.23978/inf.98302>

PITKÄNEN, H. (2023). Tutkimuslaitosten julkaisusarjojen käyttö ja merkitys. Informaatiotutkimuksen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
[Julkaisematon; julkaistaan alkuvuodesta 2024.]

Kirjoittajat:

KATJA HILSKA-KEINÄNEN
Suomen ympäristökeskus
Avoin tiede -ryhmä
katja.hilska-keinanen@syke.fi

HENRI PITKÄNEN
Suomen ympäristökeskus
Avoin tiede -ryhmä
henri.pitkanen@syke.fi